

Økt markedsrett svekkes økonomien

Mange store bedrifter har betydelig markedsrett og setter høye priser. Det fører til lavere reallønn og mindre investeringer.

De siste tiårene har markedsretten i næringslivet økt kraftig i rike land. Flere studier viser at store bedrifter har betydelig større prispåslag enn tidligere, altså at prisene settes høyere i forhold til hva det koster å produsere en ekstra enhet. I bransjer med store prispåslag blir overskuddene større og verdien av selskapene øker.

Studiene viser også at prispåslagene er ujevnt fordelt: Mens de fleste bedrifter fortsatt har relativt små påslag, er det i mange bransjer noen få bedrifter som har betydelige markedsandeler, meget store prispåslag og svært god lønnsomhet.

Store prispåslag henger sammen med større konsentrasjon og økende markedsandeler for de største bedriftene. German Gutierrez og Thomas Philippon ved New York University argumenterer for at mindre aktiv konkurransepolitikk har gjort det mulig med økte markedsandeler i en rekke bransjer i USA. Andre forskere legger vekt på innovasjon og nettverksfordeler som en viktig årsak til at teknologibedrifter som Facebook og Apple får dominerende posisjoner.

Forskere ved Det internasjonale pengefondet (IMF) finner meget høye prispåslag blant annet innen bioteknologi, programvare og legemiddelinndustri.

Økende markedsrett og større prispåslag er først og fremst en utvikling i rike land. Jan De Loecker ved KU Leuven og Jan Eeckhout ved University College London finner økte prispåslag i USA og vesteuropeiske land, inklusiv Norge, mens bildet er mer blandet i asiatiske og søramerikanske land.

Den direkte virkningen av økt markedsrett er naturligvis at kundene betaler høyere pris enn før, og dermed kjøper mindre enn de ellers ville gjort. Men studiene viser at virkningene er mye mer omfattende enn det.

Arbeidstagerne taper: Økt markedsrett og høyere priser fører til at eiernes andel av verdiskapingen øker, mens lønnsandelen faller, altså at

Arbeidstagerne taper: Økt markedsrett og høyere priser fører til at eiernes andel av verdiskapingen øker, mens lønnsandelen faller, altså at arbeidstagerne får en mindre del av verdiskapingen

Økende markedsrett og store prispåslag i næringslivet er også relevant for hvordan skattesystemet bør utformes. Skattekonkurranse mellom land har ført til en stadig reduksjon i satsene for selskapskatten, både i Norge og andre land. Foto: Sebastian S. Bjerkvik

Økonomi Steinar Holden

arbeidstagerne får en mindre del av verdiskapingen. De Loecker og Eeckhout viser at dette trolig kan bidra til å forklare svak reallønnsutvikling og fallende sysselsetting i USA.

Lave investeringer: Det siste tiåret har investeringene i næringslivet i de rike landene vært lave, til tross for høye overskudd og lavt rentenivå.

Dette har flere årsaker, men studiene finner støtte for at høy markedsrett demper investeringene, trolig fordi svakere konkurranse gir bedriftene

Forskningen

Hvem: Diez, F.J., D. Leigh og S. Tambunertchai (2018).

Hva: Global market power and its macroeconomic implications.

Hvor: IMF working paper 137.

Hvem: De Loecker, J. og J. Eeckhout (2018).

Hva: The rise of market power and the macroeconomic implications.

Hvor: Notat KU Leuven.

Hvem: Gutierrez, G. og T. Philippon (2018).

Hva: Declining competition and investment in the U.S.

Hvor: NBER working paper 23583.

mindre press til å forbedre seg.

Lavere produktionsvekst: Med høyere priser og lavere investeringer blir produktionsveksten svekket.

Lavere lønnsandel og lavere investeringer er dårlig nytt for enhver økonomi. Men etter finanskrisen i 2008-09 er konsekvensene blitt enda mer alvorlige. Lav lønnsandel innebærer dårlig inntektsvekst for folk flest, slik at forbruket også vokser lite. Når dette kombineres med lave investeringer, kan samlet etterspørsel i

økonomien bli for lav. Det kan igjen føre til svak økonomisk utvikling og liten vekst i sysselsettingen, slik vi har sett i mange vestlige land.

Mindre markedsrett og lavere prispåslag ville derimot hatt en rekke gunstige virkninger. Først og fremst ville det gitt bedre reallønnsutvikling, høyere sysselsetting og trolig også økte investeringer. Mindre overskudd i særlig lønnsomme selskap ville bidratt til redusert ulikhet ved å dempe veksten i inntekt og formue for de rikeste.

Forskerne er foreløpige forsiktige med å gi bastante politikk anbefalinger før man vet mer om årsakene til at prispåslagene har økt. Men det virker som en sikker konklusjon at myndighetene bør se mer på hvordan konkurransen i næringslivet kan økes, både nasjonalt og internasjonalt.

Økende markedsrett og store prispåslag i næringslivet er også relevant for hvordan skattesystemet bør utformes. Skattekonkurranse mellom land har ført til en stadig reduksjon i satsene for selskapskatten, både i Norge og andre land. Men når mange selskaper har svært høye og vedvarende overskudd, blir det enda viktigere at disse selskapene også betaler skatt av sine overskudd.

Først og fremst er dette noe som må oppnås gjennom internasjonal samarbeid, men det er også et viktig hensyn for hvert enkelt land, også Norge. Vi må ta hensyn til skattesatsene i andre land, men fortrinnsvis unngå å forsterke skattekonkurransen mellom land. I tillegg bør vi øke skattene på ekstra overskudd knyttet til utnyttelse av naturressurser, som ved å innføre grunnrente-beskattning på havbruk.

Steinar Holden, professor ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo

Mer debatt s. 28-29 →

Hverken politiet eller politireformen er i krise. Tall og trender bekrefter det

Odd Reidar Humlegård, direktør i Politidirektoratet

Gjstekommentar
- økonomi

Kari Due-Andresen

Hilde C. Bjørnland

Kjersti Haugland

Steinar Holden

Elisabeth Holvik

Per Richard Johansen

Knut Anton Mork

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen **Telefon:** 22 00 10 59 **Sentralbord:** 22 00 10 00 **Epost:** debatt@dn.no **Telefaks:** 22 00 11 10

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom **Underinnlegg/replikk:** Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) **Legg ved portrettfoto.**

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.